

O'TKIR HOSHIMOVNING "IKKI ESHIK ORASI" ROMANIDA INSON
RUHIYATINING BADIY TALQINI: TAQDIR, TANLOV VA MA'NAVIY
YUKSALISH

Sattarganova Sevinchoy

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti

Iqtisodiyot va boshqaruv fakulteti

Axborot tizimlari va texnologiyalari yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: O'tkir Hoshimovning "Ikki eshik orasi" romani o'zbek adabiyotida muhim o'rin tutuvchi, inson taqdiri, ma'naviy izlanishlar va qadriyatlar kurashini chuqur falsafiy mushohada bilan aks ettirgan asardir. Ushbu maqola romanda inson ruhiyatining qanday badiiy talqin etilgani, bosh qahramon Muzaffar va boshqa personajlarning ichki dunyosi, ularning hayotiy tanlovlari va ma'naviy o'sish jarayonining psixologik asoslarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Romandagi har bir obrazning o'ziga xos ruhiy holati, ularning hayotga munosabati va "ikki eshik" orasidagi izlanishlari chuqur tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: O'tkir Hoshimov, Ikki eshik orasi, inson ruhiyati, badiiy talqin, psixologizm, ma'naviy yuksalish, taqdir, tanlov, falsafiy mushohada, o'zbek adabiyoti.

O'zbek adabiyotining zabardast namoyandasi O'tkir Hoshimovning "Ikki eshik orasi" romani nafaqat XX asr o'zbek nasrining yorqin namunasi, balki inson ruhiyatining eng nozik qirralarini ochib beruvchi chuqur falsafiy asar hamdir. Roman o'quvchini insonning o'zlikni anglash, hayotiy tanlovlar oldidagi ikkilanishlar, moddiy va ma'naviy qadriyatlar o'rtasidagi kurash kabi muhim savollarga javob izlashga undaydi. Asar nomi – "ikki eshik orasi" – ramziy ma'no kasb etib, inson hayotida doimiy ravishda duch keladigan turli imkoniyatlar, yo'nalishlar va qarorlar majmuasini ifodalaydi. Bu eshiklar o'rtasida turgan insonning ruhiy holati, uning ichki kechinmalari, orzular va azoblar girdobi romanning asosiy mavzusini tashkil etadi. Muallifning "Rost bilan yolg'onning o'rtasi to'rt enlik. Ko'z bilan quloqning orasi to'rt enlik ekan. Eshitganingga emas, ko'rganingga ishon" degan so'zlari asarning falsafiy mohiyatini ochib beradi.

Inson ruhiyatining murakkab qatlamlari: Bosh qahramon Muzaffar misolida.

"Ikki eshik orasi" romanida inson ruhiyati shunchaki sodda tasvir emas, balki murakkab, ko'p qirrali va dinamik jarayon sifatida namoyon bo'ladi. Muallif har bir obrazning ichki dunyosiga chuqur kirib boradi, ularning fikr-o'ylarini, hissiyotlarini, motivlarini psixologik tahlil orqali ochib beradi. Bosh qahramon Muzaffar Shomurodovning kechinmalari orqali asar insonning hayotdagi o'rni, jamiyatdagi vaziyati va ma'naviy yuksalish yo'lidagi qiyinchiliklarni ko'rsatadi.

Romanda Muzaffarning ruhiy holati turli vaziyatlarda, turli munosabatlar jarayonida namoyon bo'ladi. Qurilish brigadasi boshlig'i bo'lgan Muzaffarning moddiy manfaat va insoniy vijdon o'rtasidagi kurashi uning psixologik holatini yorqin ko'rsatadi. Uning qurilishda sifatsiz material (A-1 armaturali panel) ishlatishdan bosh tortishi, xavfsizlikni birinchi o'ringa qo'yishi uning insoniy burchiga sadoqatini aks ettiradi. Bu esa uni boshliq "Kobra" (Shavkat Qudratovich) bilan ziddiyatga olib keladi. Muzaffarning: "Qachongacha qalbakilik qilamiz? Qachongacha yolg'on-yashiq plan bajarib, bayroq olamiz? Shu uyda o'zing yasharmiding, noinsof? Nega endi o'zingga ravo ko'rmagan narsani o'zgalarga ravo ko'rsan!" degan savollari uning ichki vijdoni va haqiqatga intilishining dalilidir.

Muzaffarning oilasiga, ayniqsa ota-onasiga bo'lgan munosabati, uning yoshligidagi xotiralari, zilzila tufayli institutni tashlab qurilishga kelishi, Munavvar ismli qizga bo'lgan tuganmas armoni uning ruhiy qiyofasini shakllantiradi. Uning o'tmishga qaytishlari, o'z xatolarini tahlil qilishi insonning o'z-o'zini anglash jarayonini yorqin aks ettiradi.

"Ikki eshik" ramzi va tanlov falsafasi.

Asardagi "ikki eshik" ramzi insonning doimiy tanlov oldida turishini anglatadi. Bu eshiklar faqat moddiy boylik va ma'naviy qadriyatlar o'rtasidagi tanlovni emas, balki yaxshilik va yomonlik, vijdon va vijdonsizlik, jasorat va qo'rqqulik kabi universal qadriyatlar tizimini ham ifodalaydi. Har bir inson o'z hayoti davomida bu eshiklar orasida turib, o'zining yo'lini tanlashga majbur bo'ladi. Bu tanlovlar insonning keyingi taqdirini belgilaydi va uning ruhiy holatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Muzaffarning "A-1" armaturali panelni montaj qilishdan bosh tortishi ham ana shunday ma'naviy tanlovlardan biridir.

Muallif tanlov falsafasini romanda turli obrazlar misolida ochib beradi. Ba'zi qahramonlar oson yo'lni, moddiy farovonlikni tanlasa, ma'naviy qashshoqlikka yuz tutadi. Boshqalar esa qiyinchiliklarga qaramay, insoniy qadriyatlarga sodiq qoladi va ichki xotirjamlikka erishadi. Roman bu tanlovlarning inson ruhiyatiga qanday ta'sir ko'rsatishini, qanday oqibatlarga olib kelishini chuqur tahlil qiladi. Bu esa o'quvchini o'z hayotidagi tanlovlar haqida o'ylashga, ularning ma'naviy ahamiyatini tushunishga undaydi.

Obrazlar galereyasida psixologizm va qahramonlarning taqdiri

Romanda obrazlar galereyasi juda boy bo'lib, har bir obraz o'ziga xos ruhiy dunyoga ega. O'tkir Hoshimov personajlarning tashqi ko'rinishi va harakatlari orqali ularning ichki holatini, psixologik nuanslarini mahorat bilan aks ettiradi. Muzaffardan tashqari, uning oila a'zolari, Safar aka, Ikrom aka, "Kobra", Kimsan aka, Robiya, Olimjon, Ochilboy kabi obrazlar ham romanning psixologik qatlamini boyitadi.

Ikkinchi jahon urushi davrida kechgan voqealar, ocharchilik, qiyinchiliklar, insonlarning bu og'ir sharoitlarda o'zligini saqlab qolish uchun kurashi romanda markaziy o'rin tutadi. Muallifning ta'kidlashicha, urush nafaqat jangchilarga, balki minglab chaqirim naridagi odamlarga ham sinov bo'lgan. Otasining "O'zingdan katta odam noto'g'ri gapirsa ham qo'rslik qilma, muloyimlik bilan tushuntir" degan nasihati Muzaffarning xarakterini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

Kimsan akaning harbiy xizmatga ketishi, onaning unga bo'lgan intizorligi, xat kelishi bilan bog'liq quvonch va xavotirlar inson taqdirining murakkabligini ko'rsatadi. Og'ir kunlarda insonlarning bir-biriga yordami, hamdardligi, hatto kichik bir limon yoki saqich ham quvonch manbai bo'lishi mumkinligi romanda ta'sirchan tasvirlangan.

Muallif psixologizmni obrazlarning dialoglari, monologlari, esdaliklari va tushlari orqali yorqin namoyon etadi. Tushlar qahramonlarning ong ostidagi kechinmalarini, ularning ichki istaklari va qo'rquvlarini ochib beradi. Dialoglar esa personajlarning bir-biri bilan munosabatlari, dunyoqarashlari va ruhiy to'qnashuvlarini aks ettiradi. Bularning barchasi roman qahramonlarini tirik va ishonarli qilib ko'rsatadi, o'quvchiga ular bilan hamnafas bo'lish imkoniyatini beradi. Olimjonning Robiyaga bo'lgan samimiy tuyg'ulari, Ochilboyning sevgisini izhor etishi va frontga jo'nab ketishi ham romanning ta'sirchan psixologik lavhalaridan biridir.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, O'tkir Hoshimovning "Ikki eshik orasi" romani inson ruhiyatini chuqur va har tomonlama tahlil etuvchi asar sifatida o'zbek adabiyotida mustahkam o'rin egallagan. Romanda insonning murakkab taqdiri, uning hayotiy tanlovlari, ma'naviy izlanishlari va o'zlikni anglash jarayoni badiiy mahorat bilan tasvirlangan. Muallifning psixologik tahlil mahorati, obrazlarning jonli va ishonarli qilib tasvirlanishi, tilning badiiy-psixologik xususiyatlari asarning o'quvchiga kuchli ta'sir ko'rsatishini ta'minlaydi.

"Ikki eshik orasi" romani bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan bo'lib, har bir insonni o'zining "ikki eshik"i oldida turib, ma'naviy qadriyatlarni ustuvor bilishga va to'g'ri yo'lni tanlashga undaydi. Bu asar insonning ichki dunyosi va uning ma'naviy yuksalishi haqidagi abadiy savollarga javob izlashda muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Hoshimov, O'. (2012). Ikki eshik orasi. Toshkent: Sharq nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi.
- 2.Sharofiddinov.O.(2016) "Ikki eshik orasi" romani haqida. "Hurriyat" gazetasi
- 3.O'tkir Hoshimov "Ikki eshik orasi" . Romon. Toshkent. Yangi asr avlodi, 2016. -754 bet